

Educació

Julià Cutiller, pedagog i dinamitzador cultural

Joaquim Gelabertó

Julià Cutiller
a Pineda,
l'any 1948.

A Llagostera, a la plaça de la Llibertat, en el complex cultural de la Casa de les Vídues, hi trobem la Biblioteca Julià Cutiller. A l'entrada, la fotografia d'un home jove, ben plantat, de mirada intel·ligent, clara i oberta. El nom i la fotografia corresponen a Julià Cutiller i Creus, que fou mestre de l'Escola Graduada de Nois.

I certament, és ben just i escaient que la vila hagi volgut honorar la memòria de la persona i de l'obra del qui durant prop de quinze anys fou un exemplar servidor públic en el camp de l'ensenyament i un eficaç promotor i animador de la vida cultural llagosterenca, i que a les pàgines de la *Revista de Girona* hi figuri, ni que sigui en la forma forçosament limitada d'un article, la seva biografia.

A l'escola de nois de Llagostera, Cutiller hi organitzà una mutualitat escolar, una biblioteca i un periòdic, tot gestionat pels alumnes.

Els anys de formació

Julià Cutiller nasqué el 1896 a Ullà (Baix Empordà), on estava destinat el seu pare, també mestre, Felip Cutiller, i on rebé la inicial educació infantil i primària. Traslladada la família a Barcelona, allí pogué cursar tot el batxillerat, i més tard la carrera de mestre, títol que obtingué el 1919. En totes aquestes etapes de la seva formació revelà una intel·ligència precoç, fruit de la qual foren les excel·lents qualificacions que consten en els seus expedients dels respectius centres docents.

A part d'aquesta formació acadèmica reglada, Julià Cutiller aprofità les institucions creades a Barcelona a l'empara de la naixent Mancomunitat de Catalunya, que tan fecundes foren en el camp de l'ensenyament professional no reglat (Escola de Treball, Escola d'Agricultura, etc.), per treure's en règim d'estudis nocturns els diplomes de dibuix artístic i industrial, de mecànica, d'agrimensura, com també el títol d'intendent mercantil.

Mestre de Llagostera

Amb el títol de mestre nacional a la butxaca, la seva primera destinació fou l'Escola Graduada de Nois, a la vila de Llagostera. S'hi instal·là, acabat de casar amb la barcelonina Maria Clos i Coderchs, i allí li nasqueren els fills Felip, Mercè, Maria Rosa, Victòria i Aurora.

Des del primer moment del seu exercici professional, Julià Cutiller es revelà com un mestre modern, plenament inserit en el corrent de renovació pedagògica que prenia embranzida a Catalunya i que afectava algunes escoles privades i altres de públiques; precisament a les

comarques gironines aquest moviment era més perceptible entre els mestres de l'escola pública. Noms com Cassià Costal, Silvestre Santaló, Antoni Balmanya, Jou i Olió, etc., en donen testimoniatge. Al principi dels anys 20, la renovació ja duia una bona marxa, i a les nostres ciutats, viles i pobles, els fills de totes les classes socials, no sols de les benestants, se n'aprofitaven. La tesi doctoral de Josep Pallach del 1974, *Els mestres públics de Girona i la renovació pedagògica a Catalunya*, ho demostra a bastament.

A l'escola de nois de Llagostera, Julià Cutiller i Abelard Fàbregas eren els representants d'aquest moviment, i Joaquín Navarro representava la pedagogia tradicional. Més tard, traslladat Fàbregas, d'altres mestres ocuparen la seva plaça, no sempre amb el mateix criteri pedagògic. Val a dir que Cutiller respectà en tot moment el tarannà i les idees dels seus companys de professió i maldà per una bona avenença amb tots.

La seva tasca pedagògica de cara als alumnes es pot qualificar sense exagerar d' excepcional. A part de les qualitats humanes de sociabilitat, simpatia i fàcil comunicació que el distingien, Julià Cutiller posseïa un cabal poc comú de coneixements, teòrics i pràctics, adquirits no sols a la carrera de magisteri, sinó també, com hem vist, en d'altres estudis complementaris de gran utilitat en l'àmbit professional.

D'esperit després i generós, volgué que els seus alumnes se'n beneficiessin. Així, a l'escola de nois de Llagostera engegà una mutualitat escolar, una biblioteca i un periòdic, tot gestionat pels mateixos alumnes, sota la seva supervisió; també organitzà classes

de dibuix i pintura, d'observació de la natura, excursions a indrets significatius del terme municipal, visites als monuments megalítics de la comarca, etc.; tot un ventall d'activitats que, juntament amb les estrictament reglamentàries, portades a cap amb dedicació exemplar, li valgueren repetides felicitacions i vots de gràcies en el curs de les visites periòdiques d'inspecció.

El seu prestigi a la vila aviat assolí altes cotes, així com l'afecte que li professaren alumnes, pares i un cercle d'amistats d'amplitud creixent, que abraçava totes les classes socials. Els qui ja tenim una certa edat hem conegut, i coneixem encara, antics deixebles seus llagosterencs que remarquen la inesborrable i benèfica empremta que Cutiller deixà en les seves vides, i la magnífica dotació de coneixements i criteris bàsics que els proporcionà. L'edat dels seus alumnes, de 4t grau, era de 13 a 14 anys, en plena pubertat, en què una influència poderosa és capaç d'orientar el rumb de tota una vida.

Activitat civicosocial a Llagostera

La personalitat de Julià Cutiller havia de transcendir forçosament els límits de l'escola. Així, ben aviat inicià una sèrie d'activitats que feren despertar l'entusiasme de la joventut: organitzà funcions teatrals i jocs esportius; impulsà l'afició a les arts plàstiques i a la fotografia, que era el seu lleure; va estendre la pràctica de l'excursionisme col·lectiu entre un grup de joves que tingueren ocasió de conèixer bé la comarca; engegà una espècie de cineclub en què comentava les pel·lícules més interessants que es projectaven, i moltes altres iniciatives de destinataris diversos.

Sotmès a la depuració de la postguerra, fou condemnat a deu anys de desterrament a un poble de la província de Burgos, on destacà com «el maestro catalán».

Aquí cal dir que a Llagostera era possible de fer tot això amb certa facilitat a causa de l'existència d'una societat cultural i recreativa, el *Casino Llagosterenc*. Aquesta entitat, fundada el 1888, com d'altres anàlogues a les nostres comarques, era interclassista i apolítica, i impulsava una munió d'activitats que hi tenien la seu: cinema, teatre, biblioteca, concerts, balls de societat, etc. Julià Cutiller se'n feu soci des de la seva arribada a la vila i hi participà activament. El 1928 va entrar a la junta directiva com a bibliotecari, càrrec en el qual pogué fer una tasca valuosíssima, d'acord amb la seva professió i aficions. A la junta següent, del 1929 al 1932, va ser elegit president. Aquesta junta fou la que degué afrontar una de les etapes crucials a la vida de la Societat: la de reforma i ampliació de l'edifici, que, aprovades per majoria aclaparadora, es dugueren a terme en uns quants anys, i amb les quals, per l'encert del projecte, es pogueren incrementar les activitats; alhora, des del punt de vista arquitectònic, les reformes —d'estil neoclàssic— contribuïren a millorar l'estètica de la plaça principal de la vila.

Tota aquesta actuació cívica i social, a més de les obligacions professionals, no impediren Julià Cutiller de ser un marit i pare de família exemplars, tal com en donen fe les tres filles encara vives, a Calella i a Pineda, del total de sis fills que tingué.

Mestre a Barcelona, i guerra civil

El 1934, Cutiller guanyà unes oposicions a mestre del grup escolar Casp, de Barcelona, i allí es traslladà amb tota la família. Tanmateix, per a ell aquell any no tingué només aquesta connotació de

promoció i èxit professional, sinó que també fou assenyalat per la desgràcia: la seva dona, Maria Clos, morí als 36 anys, deixant-lo amb un fill adolescent i quatre filles petites. A Barcelona es casà amb Mercè Fuster Besalduch, el 1935. La segona muller era també mestra nacional, i l'havia coneguda en el decurs d'unes colònies escolars l'estiu anterior a Llagostera. Fruit d'aquest matrimoni fou la darrera filla, Josefina.

Al grup escolar Casp, la tasca de Julià Cutiller tingué sens dubte la mateixa alçada pedagògica i el mateix valor formatiu que a l'escola de Llagostera, encara que a la gran ciutat el vessant cívic i social de la seva personalitat lògicament no podia tenir el mateix ressò global que en una vila de grandària mitjana.

L'esclat de la guerra civil el 1936 representà evidentment una forta sotragada en la seva vida, tant professionalment com humanament. Al principi, els nous aires provinents del concepte pedagògic alliberador i antidogmàtic que proclamava el Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU) l'il·lusionaren, com a molts d'altres mestres catalans de l'època, i hi col·laborà de bon grat. Aviat, però, la crua realitat de la guerra s'imposà, i un seguit de circumstàncies desfavorables, o més ben dit, calamitoses, s'esdevingueren: infants mal nodrits, mestres mobilitzats, escassetat, bombes, destrucció, por i desmoralització, etc. Amb tot, el sentit de responsabilitat professional de Julià Cutiller li donava la força necessària perquè no decaigués la qualitat del seu servei als alumnes que li eren confiats. I així arribà el 26 de gener de 1939, data de l'entrada a Barcelona de les tropes franquistes.

Temps d'exili i amargor

Finida la guerra civil, Julià Cutiller fou sotmès, com tots els funcionaris que havien servit a la República, a un procés de depuració. Tal com es desenvolupaven aquests processos, en un context de revenja i repressió, era de preveure que les coses no li anirien gaire bé. El seu esperit liberal i democràtic, la seva catalanitat, demostrats durant l'actuació professional i cívica a Llagostera i a Barcelona, per bé que sempre de manera equànime i moderada, l'havien de perjudicar forçosament. Una malèvola denúncia d'un excompany mestre, fruit de l'enveja professional i/o l'enemistat política, s'encarregà de reblar el clau. Fou condemnat a deu anys de desterrament de Catalunya, a un poble de la província de Burgos anomenat Gumiel de Hizán.

Cap allí se n'anà amb la muller i les nenes, llevat de la més petita, la Josefina, que de moment romangué a Cervera del Maestrat, amb la família de la seva mare, que era natural d'aquesta vila. Al cap de poc temps de ser a Gumiel de Hizán arribà la notícia que el seu fill gran, Felip, mobilitzat el darrer any de la guerra amb la «lleva del biberó» i caigut presoner, estava greument malalt de tuberculosi, causada per les privacions i penaltats suportades al front i al camp de concentració. Fou retornat a casa, però malgrat la cura i dedicació que tota la família hi esmerçà, morí al cap de pocs mesos.

Cop terrible per a Cutiller, que només pogué superar gràcies a la seva fortalesa d'esperit i al seu afany de tirar endavant. A poc a poc la família reféu la seva vida, a la qual s'incorporà també la Josefina, ja més grandeta. El pare es dedicà

als alumnes del poble amb la mateixa cura i voluntat de servei que havia tingut anteriorment a Catalunya, ja que no feia diferències fos quina fos la llengua que hagués d'utilitzar. Així doncs, va deixar a Gumiel de Hizán l'empremta de la seva tasca pedagògica, i durant anys es recordà allí el «maestro catalán» com a professional eficient i com a persona honesta, ponderada i justa.

Retorn a Catalunya: mestre a Pineda de Mar

A la fi, el 1947 li permeteren retornar a Catalunya, concretament a Pineda de Mar. Ara, Cutiller ja no era aquell jove nívole mestre de Llagostera, acabat de sortir de l'Escola Normal; el pes del temps transcorregut, carregat de vicissituds i angúnies, l'havia transformat en un home madur, de 51 anys. La seva salut encara era bona, i es disposà a afrontar la nova etapa amb ànim i coratge.

Tingué la sort que a Pineda hi trobà un excel·lent mestre, Salomó Pijoan, amb qui ben aviat congenià, i entre els dos es feren càrrec de gairebé tots els nois en edat escolar.

En aquest punt no puc defugir de consignar un fet del qual ja no resten més que dos o tres testimonis vius: assabentat l'aleshores alcalde de Llagostera, Leandre Calm, del retorn a Catalunya de Julià Cutiller, es presentà a Pineda oferint-li tota mena de facilitats per tornar a aquella vila, i assegurant-li el suport de l'Ajuntament en tot el que li calgués, tant professionalment com particularment, per a ell i la família. Calm, encara que franquista, estimava i volia el millor per a la seva vila.

Grup de mestres i alumnes de l'Escola Graduada de Nois de Llagostera. Cutiller és el primer per la dreta dels tres mestres.

Cutiller li agrai l'oferiment, però no l'acceptà perquè ja s'havia instal·lat a Pineda, i li semblava que també podria fer-hi bona feina.

I així fou, efectivament. Malgrat els anys de més que ara duia al damunt, la seva tasca a Pineda no desmereixé gens de la que havia fet en les seves tres destinacions anteriors. A més de la jornada reglamentària, en hores especials ensenyava comptabilitat, comerç i dibuix lineal o geomètric.

No descuidà les activitats extraescolars, ara concentrades en les excursions per la comarca del Maresme, de les quals els qui l'acompanyaven treien un gran profit. Un exalumne seu de Pineda diu: «El Sr. Cutiller, malgrat la modèstia que irradiava pels quatre costats, era un erudit que posseïa el do i la facilitat per fer entendre els temes que explicava; sabia conèixer el caràcter de cadascun dels alumnes al cap de poc de tenir-los a classe, i actuar d'acord amb la seva idiosincràsia».

Una faceta que pogué desenvolupar a Pineda fou la d'agrimensor, atesa la puixança del conreu de la terra, sobretot de l'horta. Foren bastants els propietaris que li confiaren el mesura-

ment llurs propietats, en una època en què a la comarca era una tècnica no gaire coneguda.

Poc temps pogueren gaudir els pinedencs de la personalitat polifacètica de Julià Cutiller. El 1955, als 59 anys, morí de malaltia. El novembre de 1984, al Centre Cultural i Recreatiu de Pineda, els seus exalumnes organitzaren una exposició en memòria seva.

Tots hi aportaren alguna cosa: fotografies, dibuixos, records diversos, on palesaven que encara tenien present el seu gran mestre, gràcies al qual havien pogut esdevenir hàbils mecànics, notables administratius, agricultors, oficials en diferents rams, menestrals i empresaris.

A Llagostera en queden pocs, dels seus exalumnes, ja que el pas del temps no perdona.

Però els lectors i lectores de totes les edats que, en gran nombre, acudeixen a la biblioteca municipal, inaugurada el 1982, hi troben el nom i la fotografia del qui fou un excel·lent forjador d'homes i un dinamitzador cultural de primera força.

Joaquim Gelabertó i Rissech
és catedràtic jubilat, natural de Llagostera
i ara resident a Pineda de Mar.